

<https://doi.org/10.15407/fd2023.03.150>
УДК 130.1:177

Ганна НІВНЯ, кандидат філософських наук,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
ДЗ «Одеський державний університет внутрішніх справ»
65014, Одеса, вулиця Успенська, 1
pelangi@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-0392-7392>

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ СНОВИДІННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ЕСКІЗ

Розвідку націлено на обґрунтування доцільності феноменологічного підходу щодо дослідження сновидіння, а також окреслення напрямків таких досліджень. Автор розглядає досвід, отриманий людиною у сновидінні як такий, що може бути залученим до екзистенції. Автор трактує сновидіння як складову індивідуального досвіду і водночас як елемент інтерсуб'єктивного світу. Інтерсуб'єктивність досвіду сновидіння зумовлена універсальністю певних психологічних переживань та тілесного досвіду, пов'язаного з явищами сну і сновидіння, а також універсальністю деяких мотивів, що зустрічаються у сновидінні.

У статті здійснено аналіз категорій «Я», «Інший» та «Чужий» у контексті дослідження сновидіння. Автор доходить висновку, що являючи собою елемент досвіду та складову інтерсуб'єктивного світу, сновидіння може слугувати точкою перетину досвідів. Отже, через сновидіння Я відкриває себе для Іншого, результатом чого є виникнення нових сенсів, що може становити як підґрунтя особистих почуттів або стосунків, так і основу художньої творчості.

Сновидіння трактується як ситуація, коли Я відкриває Іншого і Чужого в собі. Адже отримуючи текст сновидіння, Я, тим самим, отримує результат творчості власного несвідомого. Цей процес автор ілюструє через метафору послання у пляшці, яку приносять до берегів острова свідомості хвилі вічного прибою несвідомого.

Автор досліджує стани свідомості, пов'язані зі сном, а саме: дрімоту як помежєвий стан між сном і неспанням, фантазію як подобу сну наяву та безсоння як гостре бажання тимчасово звільнитися від тягара екзистенції. Феноменологічний аналіз зазначених явищ відкриває нові грані розуміння сновидіння.

Ключові слова: сновидіння, досвід, свідомість, «Я», «Інший», «Чужий».

Цитування: Нівня, Г. (2023). Феноменологія сновидіння: філософський ескіз. *Філософська думка*, 3, 150—158. <https://doi.org/10.15407/fd2023.03.150>

Від самого початку життєвого шляху людина накопичує індивідуальний досвід. Кожен новий день несе нові події та враження. Але досліджуючи досвід, феноменологи найчастіше лишають за гранню філософської рефлексії досвід, який людина здобуває уві сні.

Застосування феноменологічного підходу щодо аналізу сновидіння може здаватися таким, що суперечить пропонованому підходу, оскільки феноменологія досліджує досвід людини у стані цілковитої притомності (Кебуладзе, 2017). Але після пробудження сновидіння залишається в пам'яті людини й може стати об'єктом осмисленого аналізу.

Розглядаючи сновидіння, доречно звернутися до категорій «Я», «Інший» та «Чужий». Адже сон являє собою подорож до себе, і водночас **Я** нерідко постає уві сні настільки незвичайним та несподіваним, що може сприйматися як Чужий щодо самого себе.

Образи, події, враження, які наснилися, часом є такими яскравими, що спогади про них залишаються з людиною на все життя. Трапляється, що сновидіння являє собою ключ до розв'язання буденної або екзистенційної проблеми. Зрештою, третину життя людина проводить уві сні. У зв'язку з цим ми вважаємо, що сон і сновидіння заслуговують на те, щоб бути об'єктом феноменологічного аналізу. Крім того, в цьому контексті доцільно також розглянути стани свідомості, пов'язані з явищем сну (безсоння, дрімоту, фантазію тощо).

Тема дослідження сну в ракурсі феноменологічного підходу є суперечливою і недостатньо розробленою. Проте в тому чи іншому контексті сон і сновидіння були предметом аналізу феноменологів. В цій статті ми звертаємось до творів французьких філософів Е. Левінаса та М. Мерло-Понті. Трактуючи такі засадові поняття, як «досвід», «переживання» та ін., ми спираємось на концепцію українського феноменолога В. Кебуладзе.

Метою цієї статті є обґрунтування доцільності феноменологічного підходу щодо дослідження сновидіння, а також окреслення напрямків таких досліджень. Цим були зумовлені такі завдання, як: розгляд досвіду, отриманого в сновидінні; аналіз категорій «Я», «Інший» та «Чужий» у контексті дослідження сновидіння; розгляд станів свідомості, пов'язаних зі сном.

«Географія» сновидіння

З давніх-давен сновидіння являють собою найзагадковішу сферу людської екзистенції. Впродовж історії розвитку культури існували різні тлумачення природи та сутності сну. Так, для архаїчної свідомості характерно розуміння засинання як переходу до потойбічного простору; в християнській традиції сон може слугувати засобом комунікації із сакральним, божественним началом. З появою психоаналізу таємничий простір зміщується із зовнішнього у внутрішній світ (Нівня, 2018). Сьогодні сновидіння безперечно вважається породженням внутрішнього світу людини, але в буденній свідомості досі існують уявлення щодо сакральної природи сну, що має безпосередній вплив на тлумачення індивідом змісту побаченого за заплющеними повіками.

У літературі ми зустрічаємо порівняння сну і міфу. Так М. Мерло-Понті зазначає, що у сновидінні, як і в міфі, ми дізнаємося «де той феномен, переживання якого лежить в основі нашого потягу, якого остерігається наше серце і від якого залежить наше життя» (Мерло-Понті, 2001). Інакше кажучи, сновидіння, як і міф, можна тлумачити як мапу, що відображає основні просторові маркери. Подібно до того, як у топології міфу відображається поділ зовнішнього простору на центр та периферію, у сновидінні виражається географія мікрокосму, індивідуального топосу.

Сновидіння як елемент досвіду

Перш ніж перейти до розгляду досвіду, набутого людиною у сновидінні, спинімося безпосередньо на переході із неспання до сну. Цей перехід є принципово непізнаваним на індивідуальному рівні. Як не можна пізнати власні народження та смерть, так неможливо відстежити та пізнати момент власного засипання. Можливо, саме ця особливість сну свого часу і стала передумовою для появи аналогії між сном та смертю.

Однак сьогодні ця аналогія втратила свою актуальність. Як зазначає Мерло-Понті, людина не полишає світ навіть уві сні. Простір сну відмежовано від ясного простору, проте світ і у сновидінні не відпускає нас, адже саме він нам сниться (Мерло-Понті, 2001). Отже, можемо говорити, що попри чітке відмежування простору сну від простору неспання, сновидіння є вкоріненим у дійсність. І хоч би яким специфічним був досвід сновидіння, він неможливий без наявності досвіду, набутого під час неспання. По суті, сновидіння являє собою примхливу комбінацію образів, які той, хто спить, сприймав і споглядав раніше наяву.

Уточнимо, що поза нашою увагою залишаються так звані віщі сні. Пояснення причин випадків, коли сновидіння містить в собі передвістя майбутніх подій, лежить за межами цього дослідження.

Незважаючи на те, що сновидіння виникає з досвіду, набутого наяву, «події» сну є принципово непередбачуваними. Здатна спланувати кожну хвилину свого дня, сучасна людина неспроможна завбачити, що чекає на неї за межею неспання. Так виникає цікавий парадокс: перебуваючи в полоні непередбачуваного сюжету сновидіння, людина втрачає свободу і водночас, ступаючи у простір сну, вона звільняється від умовностей та розпорядку, які обмежують її наяву.

Повертаючись зі сну до неспання, людина, якщо вона бачила сновидіння, набуває нових вражень і спогадів. Та чи можемо ми говорити про набуття нею нового досвіду в феноменологічному сенсі?

У феноменології окремих досвід розглядається як специфічний тип переживання, а саме як переживання, «виокремлене з потоку свідомості завдяки увазі» (Кебуладзе, 2017). Натомість переживання трактується як «момент життя як такого, це те, що залучено або може бути залучено до екзистенції, є або може стати елементом досвіду світу, умови можливості якого й

намагається встановити трансцендентально-феноменологічна концепція досвіду» (Кебуладзе, 2017).

Свідомо пригадуючи чи раптово згадавши сновидіння, людина ніби повторно переживає його. При цьому вона може згадувати емоції, які відчувала уві сні, або спогади самі по собі спричинять зміну її емоційного стану. Якщо сновидіння було візуально або емоційно яскравим, спогади про нього залишаються у пам'яті нарівні зі спогадами про реальні події, тобто будуть залучені до екзистенції.

Звісно, тут не йдеться про спосіб світосприйняття дитини, яка іноді неспроможна відрізнити сновидіння від спогаду, або про досвід шамана, який сприймає видіння, що він бачив у стані зміненої свідомості під час проходження ініціації, як реальні події. Сучасна доросла психічно здорова людина розуміє, які події відбувалися насправді, а які уві сні. Ми говоримо радше про глибину вкоріненості спогадів про деякі сновидіння у ландшафт пам'яті, вплетеність у її тканину. Спосіб сприйняття дитини та шамана являє собою граничний ступінь такої вкоріненості.

З позицій феноменологічного підходу реальними моментами життя свідомості є самі акти свідомості, тобто «не предмети споглядання, очікування, пригадування, фантазії, бажання тощо, а самі споглядання, очікування, пригадування, фантазії, бажання тощо» (Кебуладзе, 2017). Отже, сновидіння хоч і не може бути об'єктом рефлексії в «реальному часі», стає моментом життя свідомості, коли (і якщо) воно залишається у пам'яті того, хто прокинувся.

Досвід, набутий через сновидіння, в чомусь є подібним до kota Шредингера. Він водночас існує і не існує. Він пов'язаний з подіями, яких не було, і разом з тим на певному ментальному рівні вони відбувалися. В такому випадку той, хто прокидається, щоразу має вибір: дозволити сновидінню вплестися в орнамент спогадів чи спробувати забути це сновидіння за традиційною формулою «куди ніч, туди й сон».

Сновидіння і пам'ять

У сновидінні відсутні зв'язки причини та наслідку, а простір і час мають інші властивості, ніж наяву. Все це ускладнює процес пригадування сновидіння. За словами фінського дослідника А. Кайволи-Брегенгоя, під час пригадування сну досвід еволюціонує в наратив (Kaivola-Breghenhoj). Пригадуючи сновидіння, неможливо достовірно відтворити його сюжет та архітектуру. Ми не можемо з точністю сказати, які саме сенси втрачаються в процесі цього перекладу зі сновидінської мови на логічно-раціональну. Очевидно лише те, що під час відтворювання сновидіння певною мірою відбувається переписування його тексту.

Тут слід звернутися до роздумів Мерло-Понті щодо феноменології пам'яті. «Якщо мені здається, що я зараз володію своїм минулим, яке нібито відтворюється в мені точнісінько таким, яким воно було, то це минуле, яке

я намагаюсь вхопити, не є власне минулим — це минуле таке, яким я його зараз бачу і яке я, можливо, спотворив» (Мерло-Понті, 2001). Тут ідеться про спогади, що стосуються реальних подій та об'єктів. Проте у випадку сновидіння також трапляється певне спотворення спогаду.

Мерло-Понті ілюструє сприйняття об'єктів та зміст спогадів про ці об'єкти на прикладі сприйняття будинку. Окрім того, що можна побачити (вікна, димар), будинок має свою систему водопостачання, тріщини, що приховані у глибині стелі. Пригадуючи об'єкт, ми щоразу згадуємо його по-різному та в різних ракурсах, оскільки він існує як у просторі, так і в часі, а отже, здатний змінюватися, а також з часом відкривати нам свої приховані грані (Мерло-Понті, 2001). Сновидіння не є фізичним об'єктом. Воно існує поза просторово-часовими координатами. Тож, запам'ятавши його одного разу, ми отримуємо спогади, що не будуть згодом збагачуватися. Якщо ж провести аналогію між пригадуванням будинку та сновидіння, можемо сказати, що втрачені під час усвідомлювання та запам'ятовування деталі сновидіння втрачаються необоротно.

Сновидіння та Інший

Пригадавши сновидіння, дозволивши йому посісти місце поруч з реальними спогадами, зрештою, зробивши його фрагментом власного досвіду, людина може обирати: залишити це сновидіння лише для власного згадування чи розповісти про нього іншому. Відкрити іншому досвід, набутий у сновидінні, я можу або для того, щоб таким чином розкрити для нього певні грані свого універсуму, або в тому випадку, коли трактую сон як текст чи повідомлення і, не вмюючи збагнути зміст сновидіння, шукаю тлумача для нього.

Частково чи повністю відкриваючи своє сновидіння іншому, я не можу «дослівно» переказати його. Але не варто стверджувати, що поділитися досвідом сновидіння неможливо принципово. Такий досвід, незважаючи на свою специфічність, значною мірою є універсальним.

Як зазначає Мерло-Понті, «феноменологічний світ — це не чисте буття, а сенс, який просвічує у перетині моїх досвідів, моїх досвідів і досвідів іншого, у зчепленні одних з іншими; це, таким чином, неподільність суб'єктивності та інтерсуб'єктивності, що формує єдність, оновлюючи мої минулі досвіди в досвідах теперішніх, досвіди іншого в моєму досвіді» (Мерло-Понті, 2001).

Досвід сновидіння також є елементом інтерсуб'єктивного світу. Кожен тією чи іншою мірою відчував мінливість сновидінської реальності, викривленість часу і простору, примхливість поєднання буденності та фантазмагоричності, хаотичний перебіг подій, позбавлений логіки причинно-наслідкових зв'язків. Крім того, існують пов'язані з архетипами універсальні образи та мотиви, що зустрічаються у сновидіннях. Саме завдяки їм сновидіння було і залишається об'єктом тлумачення, яке спочатку здійснювали шамани та ворожки, а згодом — психоаналітики.

Інтерсуб'єктивним може бути й тілесний досвід, що стосується сну. Хоча сновидіння належить до психічного життя, воно водночас, безумовно, проростає з тілесності. Тут слід згадати і про необхідність певного положення тіла у просторі під час засипання, і про комфортне для засипання середовище, і про тілесні відчуття, що є прелюдією до сну або супроводом пробудження. Сновидіння в принципі залежить від тілесного стану (ця залежність яскраво проявляється зокрема у тяжких, плутаних сновидіннях, що нерідко супроводжують стан підвищеної температури тіла).

Спираючись на те, що сновидіння можна вважати складовою досвіду, а також елементом інтерсуб'єктивного світу, що досвід сновидіння Я і досвід сновидіння Іншого можуть таким чином взаємодіяти та перетинатися, можемо констатувати появу нових сенсів в «точках перетину» цих досвідів. Це стосується не лише способів тлумачення тексту сновидіння. Тут йдеться про відкриття мене іншому і відкриття іншого мені. Це може становити як підґрунтя особистих (дружніх чи навіть інтимних) почуттів та стосунків, так і основу художньої творчості.

Розгляд сну і сновидіння в контексті категорій «Я», «Інший» та «Чужий» можливий і в інакшому ракурсі. Універсум Іншого ніколи не може бути даний мені безпосередньо. За будь-якого ступеня близькості Інший залишається для мене непрозорим, прихованим. І найбільше він віддаляється від мене саме тоді, коли спить.

Я можу перебувати поруч з тим, хто спить, навіть тримати його в обіймах, але саме в цей момент відстань між нами буде найдовшою, майже нескінченною. Адже я не можу навіть здогадуватись про те, в яких пейзажах блукає зараз людина, що бачить сон, і хто приходить до неї у сновидінні.

І саме тоді я відчуваю відповідальність за того, хто спить. Я можу поправити йому ковдру, зробивши сон більш комфортним, розбудити його якщо він уві сні заплаче, й перервати таким чином сновидіння, яке він сам перервати не спроможний. Я, можна сказати, маю владу над тим, хто спить. Я можу також допомогти Іншому заснути (заколисати його) або потурбуватися про його засинання (закрити штори, вимкнути звук на смартфоні).

Сновидіння як подорож до себе

Поринаючи у сновидіння, Я, можна сказати, потрапляю на зустріч з Іншим або навіть Чужим у самому собі. Сновидіння виростає з моєї тілесності, з мого досвіду. Як калейдоскоп, скельцями якого є мої переживання, фантазії та враження, воно щоразу несе для мене новизну і несподіваність, комбінуючи ці скельця в новий візерунок.

Але немає нікого, хто б створював для мене щонаочі нові примхливі комбінації. Це роблю я сам, потай від себе, десь у незбагнених глибинах несвідомого. Можна сказати, що сновидіння — це дарунок людини самій собі, послання у пляшці, яке приносять до берегів острова свідомості хвилі вічного прибою несвідомого. Послання це часто плутане, абсурдне або нісенітне, а деякі

фрагменти його тексту зовсім неможливо прочитати. Часом послання жахливе і моторошне, часом непристойне, але іноді прекрасне чи навіть доленосне.

Стани свідомості, пов'язані зі сном

Говорячи про сон, неможливо лишити поза увагою стани свідомості, так чи інакше з ним пов'язані. Такими можна вважати дрімоту, фантазію і безсоння. Детальний розгляд кожного з цих станів може бути предметом окремого дослідження. Ми ж лише накреслимо приблизні напрямки таких досліджень. Почнемо ж зі стану дрімоти.

Дрімота являє собою стан напівсну, коли я то поринаю в сон, то вислизаю з нього. Образно кажучи, моє «Я» в цей час знаходиться на лінії прибою несвідомого. Відчуваючи під собою твердиню острова свідомості, я відчуваю також хвилі, якими мене уносить в сон або ж виносить з нього.

Подвійність цього стану відкриває певні можливості для феноменологічного аналізу. Як пише Мерло-Понті: «Я міг би зрозуміти відчуття передусім як стан враженості, задіяності та як переживання цього мого стану. Темрява, яка охоплює мене, коли я заплющую очі, відгомін звуків у моїй голові, коли я починаю дрімати, вказують на те, що саме може бути чистим відчуженням» (Мерло-Понті, 2001). Отже, дрімота як помежевий стан між неспанням і сном, наскільки це можливо, висвітлює чисте відчуження.

Іншим станом свідомості, пов'язаним зі сновидінням, є фантазія. Фантазію можна трактувати як сон наяву. Свідомість не приписує предметові фантазії статус реального. Він є нереальним, постає як елемент сфантазованої реальності (Кебуладзе, 2017).

Тобто, як і сновидіння, предмет фантазії є нереальним, але таким, що може бути об'єктом інтенції або бути залученим до екзистенції. Тут ідеться про відношення аналогії, а не про ідентичність, адже сновидіння є принципово непередбачуваним, тоді як процес фантазування є свідомим. Крім того, предмет фантазії споглядається в режимі реального часу, на відміну від сновидіння, рефлексувати яке можливо лише постфактум.

Завершуючи огляд станів свідомості, пов'язаних зі сновидінням, звернемося до явища безсоння. Безсоння, будучи протилежністю сну, є при цьому станом, нерозривно пов'язаним з останнім. Безсоння, на відміну від неспання (простої відсутності сну), являє собою гостре бажання сну, страждання від неможливості заснути.

Е. Левінас порівнює безсоння з безсмертям, від якого не можливо врятуватися (Levinas, 1991). За Е. Левінасом, безсоння — це неможливість прорвати анонімний, немінучий, поглинальний шелест існування; примусова прив'язаність до буття, стан, коли доводиться бути (Levinas, 1947). Продовжуючи роздуми Левінаса і повертаючись до метафоричної топології з островом свідомості та прибоєм несвідомого, можемо сказати, що у безсонні я ніби поневіряюся в пустелі свідомості, змучений спрагою забуття. На сон я чекаю як на порятунку від палючої безжальності буття.

Висновки

Отже, підб'ємо підсумки. Сновидіння може бути предметом феноменологічного аналізу, оскільки через пригадування воно стає залученим до екзистенції. Те, що на ментальному рівні «відбувалося» з людиною у сновидінні, стає елементом її досвіду, при цьому зберігається чітке розрізнення подій зі сну і тих, що відбувалися насправді.

Сновидіння належить до царини індивідуального досвіду, але водночас досвід сновидіння також є елементом інтерсуб'єктивного світу. Це зумовлено універсальністю деяких мотивів, що зустрічаються у сновидінні, а також певних психологічних переживань та тілесного досвіду, пов'язаного зі сновидінням і сном загалом.

Являючи собою елемент досвіду та складову інтерсуб'єктивного світу, сновидіння може слугувати точкою перетину досвідів. Через сновидіння **Я** може відкрити себе Іншому, або відкрити Іншого для себе. Результатом такої взаємодії може бути виникнення нових сенсів. Разом з тим, у сновидінні **Я** постає як Інший або Чужий для самого себе. Отримуючи текст сновидіння, який є результатом незбагненої творчості власного несвідомого, **Я**, зрештою, відкриває собі себе.

Бувши вкоріненим у світ, досвід та тілесність, сон також має зв'язок з іншими станами свідомості. До таких ми відносимо дрімоту як помежевий стан між сном і неспанням, фантазію як подобу сну наяву та безсоння як гостре бажання через забуття у сні тимчасово звільнитися від тягара екзистенції. Феноменологічний аналіз зазначених станів відкриває нові грані розуміння сну і сновидіння.

ДЖЕРЕЛА

- Кебуладзе, В.І. (2017). *Феноменологія досвіду*. Київ: Дух і літера.
- Мерло-Понті, М. (2001). *Феноменологія сприйняття*. Пер. з франц., післямова та прим. О. Йосипенко, С. Йосипенка. Київ: Український Центр духовної культури.
- Нівня, Г.О. (2018). *Ритуал як символічна форма соціальної комунікації*. [Дис. ... канд. філос. наук]. Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Взято з: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/1802>
- Kaivola-Bregenhøj, A. (1993). Dreams as folklore. *Fabula*, 34, 211-224.
- Levinas, E. (1947). *De l'Existence a l'existant*. Paris: Fontaine.
- Levinas, E. (1991). *Le temps et l'autre*. Paris: Presses universitaires de France.

Отримано 29.06.2023

REFERENCES

- Kaivola-Bregenhøj, A. (1993). Dreams as folklore. *Fabula*, 34, 211-224.
- Kebuladze, V.I. (2017). *Phenomenology of experience*. [In Ukrainian]. Kyiv: Dukh i litera. [=Кебуладзе 2017]
- Levinas, E. (1947). *De l'Existence a l'existant*. Paris: Fontaine.
- Levinas, E. (1991). *Le temps et l'autre*. Paris: Presses universitaires de France,

Merleau-Ponty, M. (2001). *Phenomenology of Perception*. Transl. from French, with afterword and comments by O. Josypenko, S. Josypenko. [In Ukrainian]. Kyiv: Ukrainian Center for Spiritual Culture. [=Мерло-Понті 2001]

Nivnya, H.O. *Ritual as a symbolic form of social communication*. [In Ukrainian]. [Dis. ... Candidate of Sciences in Philosophy]. K.D. Ushynskiy South Ukrainian National Pedagogical University of Odessa. Retrieved from: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/1802> [=Нівня 2018]

Received 29.06.2023

Hanna NIVNYA, PhD in Philosophy, Associate Professor
at the Department of Theory and History of State and Law,
Odessa State University of Internal Affairs,
1, Uspenska St., Odesa, 65014
pelangi@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-0392-7392>

PHENOMENOLOGY OF DREAMING: A PHILOSOPHICAL SKETCH

The article focuses on justifying the relevance of a phenomenological approach to the study of dreams, as well as outlining directions for such research. The author views the experience gained by a person in a dream as something that can be brought into existentia.

The article illustrates that although dreams cannot be the object of reflection in real time, they become a moment of consciousness when (and if) they remain in memory. Visually or emotionally vivid dreams can remain in a person's memory on par with memories of real events. At the same time, a clear distinction is maintained between events from the dream and those that occurred in reality.

The author interprets dreams as a component of individual experience and at the same time as an element of the intersubjective world. The intersubjectivity of the dream experience is determined by the universality of certain psychological experiences and bodily experiences associated with sleep and dreaming, as well as by the universality of certain motifs that occur in dreams.

The work analyzes the categories of "I", "Other", and "Stranger" in the context of dream research. The author concludes that dreams, as a component of experience and an element of the intersubjective world, can serve as a point of intersection of experiences. Thus, through dreams, the I opens up to the Other, resulting in the emergence of new meanings.

Dreams are interpreted as a situation where the I discovers the Other and the Stranger within itself. After all, by receiving the text of a dream, the I thereby receives the result of its own unconscious creativity. The author illustrates this process through the metaphor of a message in a bottle that is washed ashore on the island of consciousness by the waves of the eternal tide of the unconscious.

The author explores states of consciousness that are somehow related to sleep, namely drowsiness, fantasy, and insomnia. Thus, drowsiness is considered as a borderline state between sleep and wakefulness, fantasy — as a likeness of a dream in reality, and insomnia — as a sharp desire to temporarily free oneself from the burden of existentia.

Keywords: *dreams, experience, consciousness, "I", "Other", "Stranger".*